

INSTRUKCJA O CMENTARZACH PARAFIALNYCH

Zasady ogólne

1. We wszystkich kulturach świata i na przestrzeni całych dziejów ludzkości cmentarze, groby i miejsca grzebania zmarłych były i są otaczane szczególnym pietyzmem, właściwym dla danej kultury i stanu cywilizacji narodu. Pietyzm ten ma swój własny wyraz, zasadność i formę w chrześcijaństwie (zob. IOC 1).

2. Cmentarz, jako miejsce wiecznego spoczynku zmarłych, poświęcony lub błogoszawiony, jest miejscem świętym; posiada charakter sakralny; odzwierciedla życie religijne parafii; świadczy o wierze i kulturze miejscowej ludności; pozostaje niewyczerpalnym źródłem wiedzy o życiu w przeszłości jednostek i społeczności ludzkich; stanowi powszechnie dostępną kronikę lokalnych dziejów Kościoła i narodu (zob. KPK, kan. 1205; IOC 3; 7). Dlatego powinien być otoczony religijną czcią, szacunkiem oraz opieką ze strony duszpasterzy i wiernych..

3. Kościół ma prawo zakładania i posiadania cmentarzy oraz zarządzania nimi, zgodnie z prawem (zob. *Ustawa z dnia 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych z nowelizacją z roku 2000*). „Tam, gdzie to możliwe, Kościół powinien mieć własne cmentarze albo przynajmniej kwatery na cmentarzach świeckich, przeznaczone na grzebanie wiernych zmarłych, należycie błogoszawione” (KPK, kan. 1240 §1).

4. Także urny z prochami zmarłego człowieka, z zachowaniem właściwych przepisów i obrzędów, należy zawsze składać w grobie lub w kolumbarium (zob. *List pasterski Episkopatu Polski o szacunku dla ciała zmarłego i obrzędach pogrzebu w przypadku kremacji*, 14-16 października 2011 roku; Dekret synodalny *Źródło i szczyt. Życie liturgiczne i sakramentalne w Diecezji Płockiej*).

5. Osobom innego wyznania i osobom bezwyznaniowym nie wolno odmówić pochówku na cmentarzu katolickim, jeśli w danej miejscowości nie ma cmentarza komunalnego. Także w przypadku istnienia cmentarza komunalnego rodzina zmarłego akatolika ma prawo do pochowania go w istniejącym już grobie rodzinnym na cmentarzu katolickim (zob. *Ustawa z dnia 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych z nowelizacją z roku 2000*).

6. Na założenie nowego lub poszerzenie istniejącego cmentarza parafialnego potrzebne jest zezwolenie Biskupa Płockiego i odnośnych władz cywilnych. Do Biskupa należy również decyzja o zamknięciu cmentarza.

7. Poświęcenia cmentarza winno dokonywać się zgodnie z przepisami prawa (zob. KPK, kan. 1205-1207 i 1240 § 1).

8. Należy sporządzić dokument stwierdzający fakt poświęcenia lub błogoszawieństwa cmentarza. Jeden egzemplarz tego dokumentu ma być przechowywany w Kurii Diecezjalnej Płockiej, drugi zaś w archiwum parafii (zob. KPK, kan. 1208).

9. W przypadku zbezczeszczenia cmentarza należy naprawić zniewagę przez obrzęd pokutny, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych (zob. KPK, kan. 1211)

10. Cmentarz zamknięty, na którym nie chowa się już zmarłych, może służyć innym celom tylko za zgodą Biskupa Płockiego. Użycie terenu cmentarznego, po zamknięciu cmentarza, na inny cel nie może nastąpić przed upływem czterdziestu lat od dnia ostatniego pochówku. Należy jednak zachować pamiątki o wartości historycznej, archeologicznej lub artystycznej. Pamiątki te mogą być przeniesione w odpowiednie miejsce za zezwoleniem Biskupa Płockiego i właściwego konserwatora zabytków.

11. Niniejszą instrukcję należy stosować z uwzględnieniem norm wynikających z prawa państwowego a w szczególności z *Ustawy z dnia 31.01.1959 r. o cmentarzach z nowelizacją z roku 2000*.

Zarząd cmentarza

12. Zarząd cmentarza sprawuje proboszcz parafii, będącej właścicielem cmentarza.

13. Czynności administrowania cmentarzem proboszcz może powierzyć pracownikom parafii i innym osobom lub przedsiębiorstwom na podstawie pisemnej umowy, która określa zakres tego administrowania, z zachowaniem uprawnień proboszcza jako zarządcy cmentarza.

14. Zaleca się, aby każda parafia w celu właściwego zarządzania cmentarzem dokonała jego inwentaryzacji.

15. Parafia zarządzająca cmentarzem powinna prowadzić:

a. księgę osób pochowanych na cmentarzu;

b. księgę grobów;

c. alfabetyczny spis osób pochowanych na cmentarzu (zob. *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 lipca 2003 r. w sprawie prowadzenia ewidencji grobów*).

16. Bezwzględnym warunkiem pochowania zwłok jest karta zgonu, potwierdzająca rejestrację zgonu przez Urząd Stanu Cywilnego.

17. Zaleca się, aby karty zgonu były przechowywane w archiwum dokumentacji cmentarnej przez okres 30 lat; numer karty powinien być zgodny z numerem aktu w księdze cmentarnej w danym roku (zob. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 20 października 1972 r. w sprawie sposobu urzędzenia cmentarzy, prowadzenia ksiąg cmentarnych oraz chowania zmarłych*).

18. W przypadku ekshumacji na inny cmentarz kartę zgonu należy przekazać do administracji cmentarza, na który ekshumowane są szczątki. W przypadku braku karty zgonu należy podać pisemną informację o jej braku.

19. Zachęca się, aby parafia prowadziła karty grobów.

20. Ofiary pieniężne, związane z prowadzeniem cmentarza parafialnego, należą do parafii. Są to:

- a. pokładne (placowe) – ofiara składana właścicielowi cmentarza w chwili powstania nowego grobu lub użycia miejsca w grobie głębinowym, przyznająca prawo do użytkowania tego miejsca przez okres 20 lat, w tym także do stawiania nagrobków za zgodą proboszcza;
- b. prolongata – ponowna ofiara za prawo do użytkowania miejsca na cmentarzu, składana właścicielowi cmentarza po upływie 20 lat od dnia pochówku w danym miejscu;
- c. inne (zob. *Regulamin Cmentarza Katolickiego*).

21. Istnieje możliwość rezerwacji miejsca na cmentarzu.

22. Na terenie Diecezji Płockiej przyjmuje się jako wiążący Regulamin Cmentarza, stanowiący załącznik do niniejszej Instrukcji, który zastępuje dotychczasowe regulaminy. Proboszcz parafii może uzupełnić podany Regulamin poprzez dodatkowe zapisy uwzględniające specyfikę parafii, które nie mogą być sprzeczne z Regulaminem albo wyłączać jego postanowień. Regulamin powinien być dostępny w kancelarii parafialnej i stronie internetowej parafii, a wyciąg z niego winien zostać zamieszczony na tablicy informacyjnej na terenie cmentarza.

23. Każdy zarządca cmentarza winien być objęty ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej. Zarządca cmentarza nie ponosi odpowiedzialności za uszkodzenia nagrobków, wynikłe z dewastacji lub klęsk żywiołowych. Należy zachęcać właścicieli nagrobków, aby ubezpieczali je we własnym zakresie.

Ład cmentarny

24. Wymagania, które muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków, reguluje *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r.*

25. Teren cmentarza powinien być odpowiednio ogrodzony.

26. Na terenie cmentarza stawia się wysoki krzyż jako znak odkupienia i wiary w zmartwychwstanie i życie wieczne. Obowiązek ten nie dotyczy cmentarza, na którym znajduje się kaplica cmentarna.

27. Cmentarze powinny być podzielone alejami na sektory, które dzieli się na kwatery, rzędy i numery grobów. W planie cmentarza należy także przewidzieć miejsca na poszczególne rodzaje grobów, między innymi na groby kapłanów.

28. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana:

- a. na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok – za zezwoleniem inspektora sanitarnego, zgodnie z obowiązującymi zasadami;
- b. na zarządzenie prokuratora lub sądu;
- c. na podstawie decyzji właściwego inspektora sanitarnego w razie zajęcia terenu cmentarza na inny cel.

29. Groby wykonuje się, zachowuje i używa do ponownego pochówku zgodnie z przepisami państwowymi. Wymienia się następujące rodzaje grobów: grób ziemny, grób murowany, grób rodzinny, katakumby, kolumbaria. O lokalizacji grobu decyduje zarządca cmentarza.

30. Cmentarz powinien posiadać punkt wodny oraz miejsce wydzielone na składowanie śmieci.

31. Zarządca jest zobowiązany dbać o porządek i estetykę cmentarza. Do stałej troski o stan grobów proboszcz winien również zachęcać wiernych.

32. Do ustawienia nagrobka potrzebne jest uzgodnienie z zarządcą.

33. W przypadku całkowitego zniszczenia grobowca szczątki osób pochowanych powinny być złożone w godnym miejscu.

34. Zachęca się, aby na dużych cmentarzach budować kolumbaria lub katakumby.

35. Nagrobki świadczą także o wierze i kulturze estetycznej. Dlatego nie powinny być sprzeczne z podstawowymi, ogólnie przyjętymi kanonami piękna i z chrześcijańską skromnością. Winny harmonizować z nagrobkami zabytkowymi, nie naruszając ich skali i proporcji (zob. IOC 2h; i).

36. Poleca się, aby na grobach zmarłych nie umieszczać napisów i symboli, które tchną beznadziejnością, rozpaczą czy też pogańską wizją życia pozagrobowego. Także treść nekrologów podawanych w prasie i na klepsydrach winna być teologicznie poprawna i natchniona prawdą, że przez śmierć życie człowieka wierzącego „zmienia się, ale się nie kończy” (*Msza Rzymski dla Diecezji Polskich, 1 Prefacja o zmarłych; 2PSP, Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II, 140*).

37. Proboszcz (administrator) parafii winien przypominać wiernym o obowiązku dbania o grobowce i mogiły krewnych oraz bliskich, a także osób, których pamięć jest chlubą parafii. Sam zaś winien dawać przykład troski o groby swoich poprzedników (IOC 2 f).

38. Cmentarze parafialne sprzyjają pogłębianiu wiary, wzajemnej miłości i pojednaniu. Gromadzenie się parafian na cmentarzach powoduje także większą dbałość o nie i poszczególne groby, przywraca pamięć o zmarłych, służy utrwalaniu pamięci i tożsamości narodowej. Dlatego zachęca się duszpasterzy, aby cmentarze stawały się miejscami częstszej modlitwy wspólnoty parafialnej, niż tylko podczas pogrzebów, np.: w dniach rocznic narodowych, rocznicy śmierci św. Jana Pawła II, specjalnym dniu modlitw za dzieci nienarodzone (zob. IOC 4).

39. Kwestie nieuregulowane w powyższej Instrukcji rozstrzyga zarząd cmentarza lub kompetentna władza kościelna.

Troska o cmentarze zabytkowe i zabytkowe kwatery cmentarne

40. Należy zachować i zabezpieczyć stare cmentarze, stare kwatery cmentarzy z ich ogrodzeniami, alejami, drzewostanem, nagrobkami i innymi obiektami cmentarnymi (IOC 2 a). Jeżeli cmentarz wpisany jest do rejestru zabytków, parafia powinna posiadać kopię wpisu oraz pełny spis grobów, wpisanych do rejestru zabytków. Nagrobki te podlegają szczególnej ochronie. To samo dotyczy pomników nagrobnych, obelisków, krzyży, figur i innych obiektów o charakterze zabytkowym i historycznym, znajdujących się w obrębie cmentarzy grzebalnych oraz przykościelnych. Ich przemieszczenie

może nastąpić tylko w przypadkach wyjątkowych, po uprzednim uzgodnieniu z Diecezjalną Komisją do spraw Sztuki Sakralnej (IOC 2 c).

41. Grobowce i mogiły opuszczone przez wymarcie krewnych lub spadkobierców, szczególnie zabytkowe i historyczne, winny być otoczone parafialną opieką społeczną. Odnosi się to także do mogił i nagrobków ludzi, związanych z dziejami parafii, regionu lub kraju, choćby nie były zabytkami, a także starego drzewostanu, który zazwyczaj stanowi o istotnych walorach estetycznych miejsca i otaczającego go krajobrazu (IOC 2 b). Nagrobki zabytkowe i historyczne uszkodzone przez czas należy zabezpieczyć przed dalszym niszczeniem, poddać konserwacji, a następnie otoczyć opieką społeczną parafian lub ewentualnie nowych użytkowników (IOC 2 d).

42. Prowadzenie prac modernizacyjnych lub innych na starych cmentarzach oraz planowanie zmian nie może prowadzić do pozbawienia ich charakteru sakralnego, historycznego i estetycznego. Wszelkie inwestycje mające na cmentarzu charakter zasadniczy, jak zmiany układu przestrzennego alei, kwater i drzewostanu; budowa ogrodzeń, kaplic, pomników i grobowców itp. winny być zaprojektowane przez ludzi kompetentnych i znawców przedmiotu, a projekty przedstawione Diecezjalnej Komisji do spraw Sztuki Sakralnej oraz realizowane po uzyskaniu jej zezwolenia (IOC 3).

43. Proboszcz (administrator) parafii winien zatroszczyć się o wykonanie inwentaryzacji rysunkowej i fotograficznej zabytków cmentarnych z uwzględnieniem napisów nagrobnych. Jeden egzemplarz tego dokumentu należy przekazać do archiwum diecezjalnego, a drugi zachować w archiwum parafialnym (IOC 2 e).

44. W kwaterach o szczególnych walorach zabytkowych, estetycznych i historycznych nie powinno dopuszczać się stawiania nowych nagrobków (zob. IOC 2 i).

45. Należy zadbać o zachowanie cmentarzy, nagrobków zabytkowych i historycznych innych wyznań czy narodowości, by były świadectwami chrześcijańskiego szacunku dla każdego człowieka, tolerancji i braterstwa. Rozbieranie starych, zabytkowych grobowców, wykorzystywanie ich elementów oraz detali, takich jak płyty, krzyże, tablice do budowy nowych jest niedopuszczalne i głęboko nieetyczne (IOC 2 g).